

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

РОМАНЕНКО СЕРГІЙ СТЕПАНОВИЧ

УДК 332:330.31:796.5:005.52

**СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: НАЦІОНАЛЬНІ
ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Одеса - 2022

Дисертація є рукопис.

Робота виконана в Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К.Д. Ушинського Міністерства освіти і науки України (м. Одеса).

Офіційні опоненти:

- доктор економічних наук, професор,
СЛАВКОВА Олена Павлівна,
Сумський національний аграрний університет,
завідувач кафедри публічного управління та
адміністрування;

- доктор економічних наук, професор
СТЕГНЕЙ Маріанна Іванівна,
Мукачівський державний університет,
професор кафедри економіки та фінансів;

- доктор економічних наук, професор
ПАВЛЕНКО Олена Пантеліївна,
Одеський державний екологічний університет,
завідувач кафедри публічного управління та
менеджменту природоохоронної діяльності.

Захист відбудеться «8» грудня 2022 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05 в Одеському національному технологічному університеті за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті університету <https://www.ontu.edu.ua/download/dissertation/disser/2022/Disser-Romanenko.pdf> та в бібліотеці Одеського національного технологічного університету за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

Автореферат розісланий «8» листопада 2022 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої ради**

І. В. Крупіца

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Досвід численних поколінь переконує, що фізична культура і спорт є важливими чинниками гармонійного розвитку людського потенціалу, забезпечення здорового способу життя та благополуччя через попередження захворюваності та підвищення дієздатності. Саме тому, у економічно розвинених країнах сфери фізичної культури, спортивної індустрії, професійного й аматорського спорту визнано системоутворювальними складниками розвитку соціально-економічних систем.

У сучасному світі спортивно-оздоровча сфера стає пріоритетним напрямом розвитку для багатьох держав. Дедалі частіше систему охорони здоров'я розглядають у нерозривному зв'язку із спортивною діяльністю. Позитивно впливаючи на стан здоров'я людини, спорт підвищує якість продуктивних сил суспільства, що, у свою чергу, збільшує рівень економічного розвитку самої держави. На державному рівні завдання зміцнення здоров'я не лише сьогочасного населення, а й майбутніх поколінь, можливо реалізувати через систему розвитку спортивно-оздоровчої діяльності. Адже три основні складники забезпечення здоров'я кожної окремої людини – дотримання режиму, збереження активності через заняття спортом та спостереження за показниками здоров'я, потребують визначення ключової компоненти, впливаючи на яку, можна забезпечити стає майбутнє. Водночас глобальні виклики сьогодення (пандемія COVID-19, війна росії проти України та ін.) змушують переглядати традиційні принципи формування стратегічних векторів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності з позицій завдань національного управління та впроваджувати інноваційні, військово-орієнтовані та ін. Стає очевидною необхідність побудови нової практики формування спортивно-оздоровчої діяльності, яка, враховуючи національні інтереси, цінності, пріоритети, загрози й виклики сьогодення, здатна забезпечити подальший розвиток досліджуваної сфери в сучасних реаліях та із урахуванням прогнозованих потреб відродження галузі в післявоєнний період.

Разом із цим, низка чинників, які негативно впливають на індивідуальне здоров'я, безпосередньо пов'язані з руховою діяльністю людини й спричинені сучасними умовами життя, урбанізацією, стрімким розвитком науково-технічного прогресу та цифрових технологій. Прискорене зростання автоматизації більшості видів людської діяльності суттєво зменшує фізичну активність населення. Окрім того, в умовах пандемії COVID-19 набули поширення дистанційні форми навчання та роботи, онлайн покупки, спілкування в соц-мережах та інтернет-чатах. Люди почали більше часу знаходитися вдома, що додатково вплинуло на зменшення рухової активності й збільшило вразливість людського організму до різних захворювань. Отже, спостерігається зростання ризиків для здоров'я нації.

Питання розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг перебуває у сфері наукового інтересу багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, експертів

відповідних міністерств та відомств, державних і громадських організацій. Серед зарубіжних дослідників можна назвати: W. Andreff, R. Fort, K. Heinila, A. Hermans, F. Imesch, G. Jage та ін. Серед вітчизняних науковців насамперед потрібно виділити: С. Вавренюк, Д. Гадайчук, С. Домбровська, І. Крамаренко, О. Дрюков, М. Журба, І. Стахів, Д. Стеченко, В. Франчук, В. Палюх, О. Павленко, В. Платонов, Ю. Шкретій та ін. Спроби теоретичного осмислення питань, пов'язаних із проблематикою становлення нової галузі теорії управління – спортивного менеджменту, здійснені в роботах К. Богатирьова, І. Гасюк, І. Іртищевої, М. Олійник, М. Стегней, О. Славкова, Н. Павленчик, С. Цимбалюк.

Однак, в умовах воєнної агресії та бойових дій, що відбуваються на території України, проблеми спортивно-оздоровчої діяльності, на жаль, відходять на другорядні позиції. Значна частина об'єктів спортивної інфраструктури зруйнована ворогом, припинено тренування та проведення змагань, що загрожує втратою спортивного потенціалу країни. Галузь зазнала значного скорочення фінансування та збитків. Аналіз останніх досліджень засвідчив, що наразі відсутні системні наукові та практичні розробки щодо становлення й розвитку спортивно-оздоровчої сфери в умовах поглиблення кризових явищ, збройної агресії та пост воєнного періоду. Означене обумовлює пошук шляхів модернізації забезпечення стратегічного розвитку спортивно-оздоровчої сфери в сучасних реаліях та необхідність розробки теоретико-методологічних засад механізму регулювання розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в Україні.

Отже, теоретико-методологічні аспекти питання розроблення стратегічних векторів розвитку та завдань національного управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів все ще залишаються недостатньо дослідженими та висвітленими.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Результати наукового дослідження, розроблені та систематизовані теоретико-методологічні положення й висновки відповідають тематиці науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», зокрема теми: «Соціально-політичні проблеми України в контексті глобальних процесів» (номер державної реєстрації 0114U007155) і «Сучасні виклики соціально-політичного розвитку: політико-правові та соціально-економічні виміри» (номер державної реєстрації 0120U002016), у межах яких автором розроблено концептуальні підходи до модернізації забезпечення стратегічного розвитку спортивно-оздоровчої сфери, що базуються на виокремленні стратегічно-орієнтованих підсистем; «Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до професійної діяльності з різними групами населення» (номер державної реєстрації 0119U002020) та «Оцінка індивідуального здоров'я та підвищення адаптаційних можливостей дітей і молоді засобами здоров'язбережувальних освітніх технологій» (номер державної реєстрації 0120U002012), де автором запропоновано структуру напрямів розвитку

спортивно-оздоровчої діяльності за секторами з подальшим уточненням стратегічних цілей та розробкою «стратегічних наборів» для кожного сектору.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є формування теоретико-методологічних і прикладних засад щодо стратегічних векторів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів, що дозволить розмежувати повноваження у сфері управління спортивно-оздоровчою діяльністю, адаптувати окремі сектори до змінних умов середовища, більш ефективно залучати і розподіляти ресурси стратегічного розвитку, а також створити ефективну систему моніторингу.

Реалізація поставленої мети потребувала розв'язання таких **завдань**:

- систематизувати наукові засади стратегічного управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів;
- дослідити методологічні підходи формування стратегічних векторів управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів;
- провести ретроспективний аналіз основних тенденцій розвитку фізичної культури і спорту в Україні в контексті світових трендів;
- дослідити регіональні особливості та пріоритети спортивно-оздоровчої діяльності в Україні;
- дослідити фінансово-економічні передумови розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні;
- здійснити порівняльний аналіз національних особливостей організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності із країнами Організації економічного співробітництва та розвитку;
- окреслити національні тенденції демографічних процесів у взаємозв'язку із завданнями управління спортивно-оздоровчою сферою;
- дослідити вплив роботи закладів фізичної культури і спорту на здоров'я нації;
- дослідити зарубіжний досвід управління розвитком спортивно-оздоровчої діяльності та можливості його імплементації в Україні;
- обґрунтувати концептуальні засади формування стратегії розвитку фізичної культури і спорту в умовах поточних викликів;
- розробити методичні підходи щодо формування та реалізації вектору військово-орієнтованого спорту у контексті розвитку спортивно-оздоровчої діяльності;
- запропонувати шляхи модернізації забезпечення стратегічного розвитку спортивно-оздоровчої сфери в сучасних реаліях.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів та з урахуванням національних особливостей.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи, методичні підходи та науково-практичні рекомендації щодо формування завдань управління та стратегічних векторів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів та з урахуванням національних особливостей.

Методи дослідження. Методологічною й теоретичною основою дослідження є наукові положення економічної теорії, теорій соціального

розвитку, управління, стратегування та наукові доробки вітчизняних і зарубіжних дослідників економічної науки.

Для досягнення поставленої мети та концептуальної цілісності в роботі використано загальнонаукові й економічні методи: логіко-історичний (для дослідження системи управління спортивно-оздоровчою діяльністю в Україні (розділи 1-2)), системно-структурний та системно-функціональний (для інституціональних характеристик та структурних елементів державного регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг (розділи 1-2)), аналіз та синтез (для здійснення оцінки організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності (п. 4.1-4.3)); систематизацію та узагальнення (для виявлення умов розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні (розділ 1, 2, п. 3.2-3.3)); визначення тенденцій розвитку (для характеристики національних та регіональних трендів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності (п. 3.1)); просторовий (для дослідження специфіки управління спортивно-оздоровчою сферою в умовах глобальних викликів (п. 4.2, п. 5.1)); статистичні (для узагальнення, систематизації та виявлення взаємозв'язків розвитку спортивно-оздоровчої сфери (Розділ 3-4)); графічний і картографічний (для наочного відображення статистичних характеристик та розподілів (розділи 3-5)); комп'ютерної обробки даних за допомогою програми Microsoft Excel (для здійснення арифметичних розрахунків та аналізу впливу розвитку спортивно-оздоровчої сфери на економічне зростання (розділи 3-4)).

Інформаційну базу дослідження становлять закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства молоді та спорту України, інших міністерств і відомств, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали конференцій і семінарів, монографії, збірники та наукові статті; інтернет-ресурси тощо.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі викладено теоретико-методологічні засади й практичні рекомендації щодо завдань управління та стратегічних векторів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів. Наукові результати дослідження орієнтовані на розроблення концептуальних засад формування стратегій розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в Україні. Найбільш важливими науковими результатами, що характеризуються новизною, є наступні положення:

вперше:

– обґрунтовано концептуальні теоретико-методологічні засади формування стратегії розвитку фізичної культури і спорту України, що підвищують адаптивні можливості та керованість процесами розвитку галузі в умовах поточних викликів, які характеризуються військовою агресією та бойовими діями, й передбачають структуризацію напрямів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності за секторами з подальшим уточненням стратегічних цілей та розробкою «стратегічних наборів» для кожного сектору. Це сприятиме

формуванню механізмів забезпечення ресурсами, а також дієвих систем моніторингу досліджуваної сфери;

- запропоновано інноваційну модель формування та реалізації вектору військово-орієнтованого спорту, яка: поєднує види спорту із фізичними навантаженнями, а також ігрові методи, спортивну орієнтацію тощо; спрямована не лише на розвиток у молоді навичок, необхідних для підтримки фізичної форми, а й сприяє розвитку соціальних, психологічних та моральних якостей, що дозволяють бути підготовленими до стресових, непередбачуваних ситуацій та мобілізувати зусилля у випадку необхідності;

- розроблено системні підходи до модернізації забезпечення стратегічного розвитку спортивно-оздоровчої сфери, які базуються на виокремленні стратегічно орієнтованих підсистем (кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного та соціально-психологічного забезпечення) функціонування та розвитку спортивно-оздоровчої діяльності, що дозволить забезпечити подальший розвиток досліджуваної сфери в сучасних реаліях та із урахуванням прогнозованих потреб відродження галузі в післявоєнний період.

удосконалено:

- результати аналізу впливу спортивно-оздоровчої сфери на економічне зростання за рахунок використання механізму державного фінансування цієї галузі, що дало можливість підтвердити гіпотезу про опосередкований вплив фізичної культури і спорту на формування ВВП через скорочення рівня захворюваності громадян, зростання продуктивності та якості праці;

- дослідження національних особливостей організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності, які, на відміну від попередніх, базуються на визначенні пріоритетності консолідованих видатків Державного бюджету та уряду України, охоплюють порівняльний аналіз середніх показників пріоритетних державних видатків в Україні та країнах Організації економічного співробітництва та розвитку, що дало підстави виокремити напрями зміцнення системи фінансування спортивно-оздоровчої сфери (подальше покращення умов бізнес-середовища; покращення систем податкових та митних відносин; створення умов для розвитку людського капіталу, здійснення інвестицій у людський капітал; структурний перерозподіл фінансової системи забезпечення пріоритетних напрямів розвитку на основі перегляду їх ієрархії пріоритетності);

- причинно-наслідкові зв'язки спортивно-оздоровчої сфери України шляхом виокремлення основної причини недоступності послуг означеної сфери (значна частка витрат домогосподарств України, що припадає на оплату житлово-комунальних послуг, товари харчування та першої необхідності та, відповідно, незначна сума коштів, які можуть бути спрямовані на оплату інших послуг або потреб спортивно-оздоровчої діяльності) та визначення пріоритетного напрямку її розвитку, який має бути спрямований на консолідацію зусиль усієї нації у боротьбі за здорове майбутнє, усталене сприйняття спортивно-рухової активності та популяризацію здорового способу життя, що дало підстави визначити взаємозалежність досліджуваної сфери із

питаннями тенденцій розвитку демографічних процесів, які, у свою чергу, визначають і військовий потенціал країни;

- сутність поняття «спортивно-оздоровча діяльність», що трактується як процес активної взаємодії суспільства, органів публічної влади із об'єктами спортивного-оздоровчої сфери для реалізації механізму надання ефективних спортивно-оздоровчих послуг, які вплинуть на зміцнення здоров'я та покращення якості життя населення;

- концептуальну модель управління спортивно-оздоровчою діяльністю, що формується на засадах брендингу та, на відміну від попередніх, дає змогу поєднати три рівні управління (макро-, мезо- та мікрорівні) одночасно із трьома підходами до цих рівнів управління (безперервний розвиток, компетентнісно-професійний розвиток та професійного становлення). Це дозволяє більш ефективно зорієнтуватися на розкритті, реалізації та розвитку спортивно-оздоровчих послуг під час формування та популяризації власного бренду в Україні.

набули подальшого розвитку:

- результати ретроспективного аналізу розвитку фізичної культури й спорту в Україні, що, на відміну від попередніх, базуються на інтеграції світових трендів (формування культури масового спорту, розширення обсягів фінансування спортивно-оздоровчої діяльності з позабюджетних джерел, розвиток підприємницького сектору та позитивні ефекти децентралізації на рівні окремих територіальних громад) та сприяють у подоланні бар'єрів, які гальмують подальший розвиток галузі (карантинні обмеження, слабкість інституцій, відсутність ефективних механізмів бюджетного фінансування);

- результати міжрегіонального порівняння розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в Україні, які вирізняються від попередніх системним підходом і розглядають спортивно-оздоровчу діяльність у взаємозв'язку із соціальним, культурним та економічним потенціалом регіону, що дозволило виявити сильні й слабкі сторони кожної області, а також загальні для всіх областей проблеми, й може бути використано у формуванні регіональних програм розвитку спортивно-оздоровчої діяльності;

- кореляційні зв'язки між характеристиками роботи закладів фізичної культури і спорту та характеристиками здоров'я нації, які, на відміну від попередніх, визначають вплив видатків зведеного бюджету України на фізичну культуру і спорт у поєднанні із кількістю осіб, що займаються спортом та фізичною культурою, на рівень здоров'я нації, який оцінюється індексом здоров'я, що доводить необхідність закріплення суспільної свідомості щодо беззаперечних потреб рухової активності як основи здорового способу життєдіяльності;

- результати дослідження зарубіжного досвіду у сфері управління розвитком спортивно-оздоровчої діяльності, визначені переваги та недоліки різних моделей, а також сформовані на їх основі практичні рекомендації щодо оптимізації організаційно-управлінських систем та впровадження окремих механізмів й інструментів стимулювання вітчизняних суб'єктів

господарювання галузі, що сприятимуть розширеному відтворенню спортивно-оздоровчого потенціалу України з урахуванням глобальних викликів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування сформульованих прикладних рекомендацій щодо модернізації забезпечення стратегічного розвитку спортивно-оздоровчої сфери в розширеному відтворенні спортивного потенціалу України.

Вищевказані рекомендації використовуються у практичній діяльності Департаменту освіти та науки Одеської міської ради (довідка № 01-19/1983 від 02.08.2022 р.); Управління з фізичної культури та спорту Одеської міської ради (довідка № 01-26/208/1 від 06.06.2022 р.); Одеського обласного відділення (філії) Комітету з фізичного виховання та спорту (довідка № 95 від 16.06.2022 р.); Федерації регбі Одеської області (довідка № 43/8 від 11.05.2022 р.); Громадської організації «Федерація фехтування Миколаєва» (довідка № 14-5/2 від 12.04.2022 р.); Громадської організації Гандбольний клуб «Портовик» (довідка № 17-6 від 04.06.2021 р.); Громадської організації Клуб традиційних бойових мистецтв ФУДО (довідка № 37-2 від 15.10.2020 р.).

Методичні підходи до формування стратегій розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів впроваджено в навчальний процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 632/26/1 від 21.04.2022 р.); Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/04/2787 від 25.10.2022 р.);

Особистий внесок дисертанта. Усі наукові результати, викладені в дисертації, належать автору особисто. З наукових публікацій у співавторстві використані лише ті матеріали, які є результатом особистої праці здобувача. Робота не містить матеріалів кандидатської дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дослідження оприлюднені автором на конференціях, семінарах, нарадах, серед яких найбільш важливими були: III Міжнародний конгрес Одеси «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (м. Одеса, 18-21 травня 2017), II Інтернет-конференція «Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини» (м. Одеса, 9-10 листопада 2018 р.), VI Всеукраїнська міжвузівська науково-практична конференція «Проблемні аспекти функціонування фінансової системи України в умовах дестабілізаційних процесів» (м. Одеса, 14 травня 2019 р.), Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Фінансове регулювання зрушень у економіці України» (м. Мукачєво, 29 березня 2022 р.), IV Міжнародна науково-практична конференція «Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики» (м. Мукачєво, 6-7 квітня 2022 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 43 наукові праці загальним обсягом 46,19 авт. арк., з яких особисто автору належить 39,04 авт. арк. Із них: 1 одноосібна монографія, 3 – у колективних монографіях, 20 статей – у наукових фахових виданнях, 5 статей – у закордонних виданнях, у т.ч. 3 – у виданнях, що включено до наукометричної бази Web of science, 7 статей – у інших виданнях, 7 – у матеріалах науково-

практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (у першому розділі 43 найменування, у другому – 39 найменувань, у третьому – 34 найменування, у четвертому – 45 найменувань, у п'ятому – 41 найменування), 2 додатки. Повний обсяг дисертації становить 413 сторінки, з них основний текст – 350 сторінок, анотація – 19 сторінок, список використаних джерел – 28 сторінка, додатки – 16 сторінок. Робота містить 45 таблиць та 111 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну й практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі – **«Наукові засади управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів»** розкрито роль спортивно-оздоровчої діяльності в економічному зростанні регіональної економіки, досліджено управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів, визначено національні особливості управління спортивно-оздоровчою діяльністю та інституційне середовище її забезпечення.

Комплексний аналіз спеціальних джерел з обраної проблеми дослідження дав змогу розкрити сутність феномену «спортивно-оздоровча діяльність», з'ясувати класифікаційні ознаки та інструменти розвитку, а також висвітлити наявне у вітчизняній науці трактування понять «спортивно-оздоровча послуга» та «спортивно-оздоровча сфера». Подано авторське тлумачення поняття «спортивно-оздоровча діяльність», під яким розуміємо процес активної взаємодії суспільства, органів публічної влади із об'єктами спортивного-оздоровчої сфери для реалізації надання ефективних спортивно-оздоровчих послуг, які вплинуть на зміцнення здоров'я та покращення якості життя населення.

Досліджено систему державного регулювання спортивно-оздоровчої діяльності, що поділяється на центральний, регіональний, місцевий та селищний рівні. Найвищими органами державного управління у сфері розвитку фізичної культури та спорту в Україні є: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство молоді і спорту України, Департамент олімпійського спорту та Департамент фізичної культури. Відповідно основною діяльністю цих органів є формування державної політики у сфері спортивно-оздоровчої діяльності та її регулювання.

Схарактеризовано види спортивно-оздоровчої діяльності відповідно до основних класифікаційних ознак: форми розподілу суспільних фондів споживання, мотивів виробництва послуги, мотивів споживання, ступеня важливості для споживача та змісту потреби, що задовольняється споживанням.

Визначено ключові тенденції спортивно-оздоровчої діяльності. Наголошено, що інструменти розвитку спортивно-оздоровчої діяльності

повинні формуватися на основі створення контенту, маркетингових досліджень з метою розширення кола потенційних споживачів, розроблення інноваційних комунікаційних стратегій. Базовими визнано питання підвищення рівня фізичної активності населення, посилення безпекових умов через пандемію коронавірусної інфекції та війну росії проти України та цифровізацію спортивно-оздоровчих послуг. Створення та використання засобів цифровізації для підвищення рівня фізичної активності населення, серед яких мобільні додатки, YouTube-канали, відеопрезентації тощо, дозволять забезпечити заняття спортивно-оздоровчою діяльністю в більш безпечних умовах. Зазначено, що до основних етапів управління спортивно-оздоровчою діяльністю на рівні організації відносять: оцінку потенційних можливостей, вибір стратегії та визначення місії суб'єкта господарювання.

У другому розділі – **«Методологічні підходи формування стратегічних векторів управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів»** визначено економічні інтереси держави, інших суб'єктів і стейкхолдерів у розвитку спортивно-оздоровчої діяльності, розкрито сутність, структуру та властивості формування стратегічних векторів управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів, досліджено моделі та методи формування й оцінки дієвості інституційних зрушень у сфері спортивно-оздоровчої діяльності.

Досліджено державне регулювання та структуру управління спортивно-оздоровчої діяльності в Україні. Наведено систему державного управління сферою розвитку фізичної культури та спорту в Україні, що поділяється на центральний, регіональний, місцевий та селищний рівні. Визначено, що державне регулювання у сфері спортивно-оздоровчої діяльності відбувається шляхом формування державної політики означеної галузі, створення відповідних державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також визнання широкого самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні й комплексної взаємодії державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

Висвітлено концептуальні основи державної політики щодо спортивно-оздоровчої діяльності, що базуються на принципах її реалізації. Серед основних стратегічних векторів державної політики у сфері спортивно-оздоровчої діяльності визначено модернізацію та розвиток спортивно-оздоровчої інфраструктури, підвищення рівня фізичної активності населення та спортивних досягнень, цифровізацію спортивно-оздоровчих послуг задля дотримання безпекових умов їх надання. Розкрито питання ефективності реалізації Стратегії розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року, що проявляється у створенні відповідної інфраструктури за допомогою інформаційних, фінансових, кадрових, матеріально-технічних умов для стимулювання населення займатися спортивно-оздоровчою діяльністю в Україні.

Удосконалено концептуальну модель управління спортивно-оздоровчою діяльністю (рис. 1).

Рівні	Підходи
Макрорівень (окремий вид спортивно-оздоровчих послуг)	Безперервний розвиток (національний бренд)
Мезорівень (спортивні команди, спортивно-оздоровчі клуби)	Компетентнісно-професійний розвиток (командний бренд)
Мікрорівень (спортсмен, особистість)	Професійне становлення (особистий бренд)

Рис. 1. Концептуальна модель управління спортивно-оздоровчою діяльністю на засадах брендингу

Запропонована модель формується на засадах брендингу, поєднуючи рівні управління спортивно-оздоровчою діяльністю й визначаючи при цьому підходи до управління ними. Моделювання дало змогу репрезентувати три рівні управління: макрорівень (окремий вид спортивно-оздоровчих послуг), мезорівень (спортивні команди, спортивно-оздоровчі клуби) та мікрорівень (спортсмен, особистість); й водночас продемонструвати, що на кожному рівні відбувається індивідуальний підхід до управління, а саме: на макрорівні – безперервний розвиток, мезорівні – компетентнісно-професійний розвиток, а на мікрорівні – професійне становлення. Удосконалена модель дозволяє більш ефективно зорієнтуватися на розкритті, реалізації та розвитку спортивно-оздоровчих послуг під час формування та популяризації власного бренду в Україні.

Зауважено, що в сучасному світі спортсмени є справжніми гравцями в бізнесі зі своїм брендом, власним іміджем й особистими каналами зв'язку. Саме тому, команди прагнуть залучати таких спортсменів, тим самим посилюючи стабільність та конкурентоспроможність компанії на ринку та в полі. Запропонована модель визначає ієрархічну структуру управління з метою правильного використання соціальних інструментів, побудови ефективної історії заради залучення та утримання нових уболівальників та споживачів, які потім інвестують в абонементи, події та мерчандайзинг.

Серед основних демографічних проблем України – високий рівень захворюваності, при цьому майже 2,5 млн осіб визнані як особи з інвалідністю. Останнім часом Україна здійснила значні кроки задля підвищення рівня інклюзивного суспільства, адже створення безбар'єрного середовища, формування інклюзивної освіти – все це соціалізує людей з інвалідністю.

Зазначено, що за останні роки українські паралімпійські спортсмени вибороли значну кількість нагород та входять в п'ятірку найсильніших команд. Проведений аналіз актуалізував проблему формування параолімпійського й дефлімпійського спорту як стратегічної мети розвитку держави у сфері фізичної культури та спорту в Україні.

У третьому розділі – **«Аналіз тенденцій та умов розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в Україні»** досліджено національні та глобальні тренди розвитку спортивно-оздоровчої діяльності, проаналізовано регіональні особливості та пріоритети спортивно-оздоровчої діяльності, охарактеризовано фінансово-економічні передумови розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні.

З'ясовано, що спорт та оздоровча діяльність належать до перспективних цивілізаційних трендів, які набирають оберти впродовж останніх десятиліть. У країнах із розвинутою економікою розроблено безліч національних та регіональних програм, що мають на меті стимулювати громадян до ведення активного способу життя та заняття спортом. Починаючи з 2010 року проводяться статистичні дослідження не лише щодо спорту вищих досягнень, а й ведеться статистика фізичної активності населення в розрізі різних вікових, соціальних груп тощо. Численні дослідження спрямовані на пошук взаємозв'язків між спортом та економікою, соціальним розвитком, політикою, охороною здоров'я та іншими сферами життєдіяльності людини.

Визначено, що додатковим поштовхом для розвитку спортивно-оздоровчої сфери є зростання покоління людей, які народилися після 2000 року. За підрахунками науковців, до 2030 року їх питома вага в структурі економічно активного населення сягатиме понад 40%. Особливістю цього покоління є сформованість своєрідної культури, скерованої на підтримку здорового способу життя, відмови від паління, вибору спорту як важливої складової стилю життя. Водночас, попри поширення ідеалів здорового способу життя та відповідної моди на такий стиль у соціальних мережах, загрозою для розвитку спортивної активності стає подальша цифровізація. Люди все частіше обирають віртуальні ігри, кіберспорт на противагу реальним фізичним навантаженням, спортивним іграм та проведенню часу на свіжому повітрі. Саме тому, існує нагальна необхідність у розробленні державних стратегій, соціальних програм та створенні інформаційних, економічних та соціальних умов для залучення різних верств населення у реальний спорт.

Доведено, що розвиток спортивно-оздоровчої сфери не лише опосередковано впливає на якісні характеристики соціуму та розвитку соціально-економічних систем, а й має прямий вплив на економічний розвиток країни, якщо розглядати спорт та здоров'я з позицій бізнес-підходу. Констатовано, що ринок спортивної індустрії у світі стрімко та динамічно розвивається, водночас зростання спостерігається в усіх секторах: медійному, промисловому, інформаційному та безпосередньо ринку спортивних послуг та продуктів.

З'ясовано, що в Україні, попри високий рівень людського потенціалу, розвиток професійного спорту знаходиться у стані стагнації. Через недостатню

фінансову підтримку з боку держави та місцевих органів влади, проведення спортивних заходів стає можливим лише за умови спонсорської підтримки; у більшості регіонів відсутні умови для тренувань (застаріла інфраструктура, високі витрати на енергоносії, низький рівень оплати тренерів); вибір молоді обмежений щодо розвитку в різних видах спорту, більшість секцій надають лише платні послуги, що знижує їх доступність для дітей та молоді з малозабезпечених сімей. Наведені чинники, а також ряд системних проблем у розвитку професійного спорту, зумовлені деструктивними явищами соціального та економічного характеру, останнім часом призвели до втрати загальних позицій України на міжнародній спортивній арені, відтоку частини талановитих спортсменів і тренерів за кордон та погіршення загального іміджу.

З'ясовано, що суттєвий вплив на розвиток професійного спорту в Україні, як і в більшості інших країн, спричинили карантинні обмеження через поширення COVID-19. Загалом чисельність спортсменів, задіяних у галузі професійного спорту в Україні, скоротилася за 2020 рік на 6372 особи (табл. 1).

Таблиця 1

Показники спортивної діяльності у сфері професійного спорту

Назва показника	Період	Кількість осіб, які займаються спортом, усього	У тому числі у						Кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, усього
			ДЮСШ	ШВСМ	ЦОП	спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю	спортивних клубів	регіональних центрів "Інваспорт"	
Усі види спорту	2020	144907	78791	213	12	465	65258	168	5093
	2019	151279	79158	15	0	186	71836	84	4911
Абсолютне відхилення		-6372	-367	198	12	279	-6578	84	182
Літні олімпійські види спорту	2020	109087	68083	213	12	447	40332	0	3771
	2019	124652	71880	15	0	186	52571	0	4020
Абсолютне відхилення		-15565	-3797	198	12	261	-12239	0	-249
Зимові олімпійські види спорту	2020	2531	1741	0	0	18	772	0	125
	2019	1492	1237	0	0	0	255	0	82
Абсолютне відхилення		1039	504	0	0	18	517	0	43
Неолімпійські види спорту	2020	32704	8598	0	0	0	24106	0	1159
	2019	24691	5969	0	0	0	18722	0	804
Абсолютне відхилення		8013	2629	0	0	0	5384	0	355
Види спорту осіб з інвалідністю	2020	585	369	0	0	0	48	168	38
	2019	444	72	0	0	0	288	84	5
Абсолютне відхилення		141	297	0	0	0	-240	84	33

Джерело: дані Міністерства молоді і спорту України

Найбільше скоротилася кількість спортсменів, які займаються літніми олімпійськими видами спорту, що пов'язано насамперед із закриттям на

карантин відповідних спортивних установ. Водночас чисельність зайнятих у зимніх олімпійських видах спорту та неолімпійських видах зросла. Окрім загальних проблем, пов'язаних з карантинними заходами, важливими завданнями розвитку професійного спорту надалі залишаються питання утримання спортивних споруд, що у зв'язку із зростанням цін на енергоносії потребує суттєвих витрат.

Попри визначені проблеми, світові тенденції певним чином позначилися на розвитку спорту та спортивно-оздоровчих послуг в Україні. Зокрема, за 2010-2020 роки загальна кількість суб'єктів господарювання, задіяних у сфері спорту, збільшилася у 2,6 рази, а кількість спортивних клубів і фітнес-центрів по Україні зросла у 4 рази (рис. 2). Зростання кількості спортивних клубів, секцій та фітнес-центрів є насамперед результатом підвищення попиту та заняття спортом серед населення внаслідок впливу світових трендів сталого розвитку та формування відповідної масової культури.

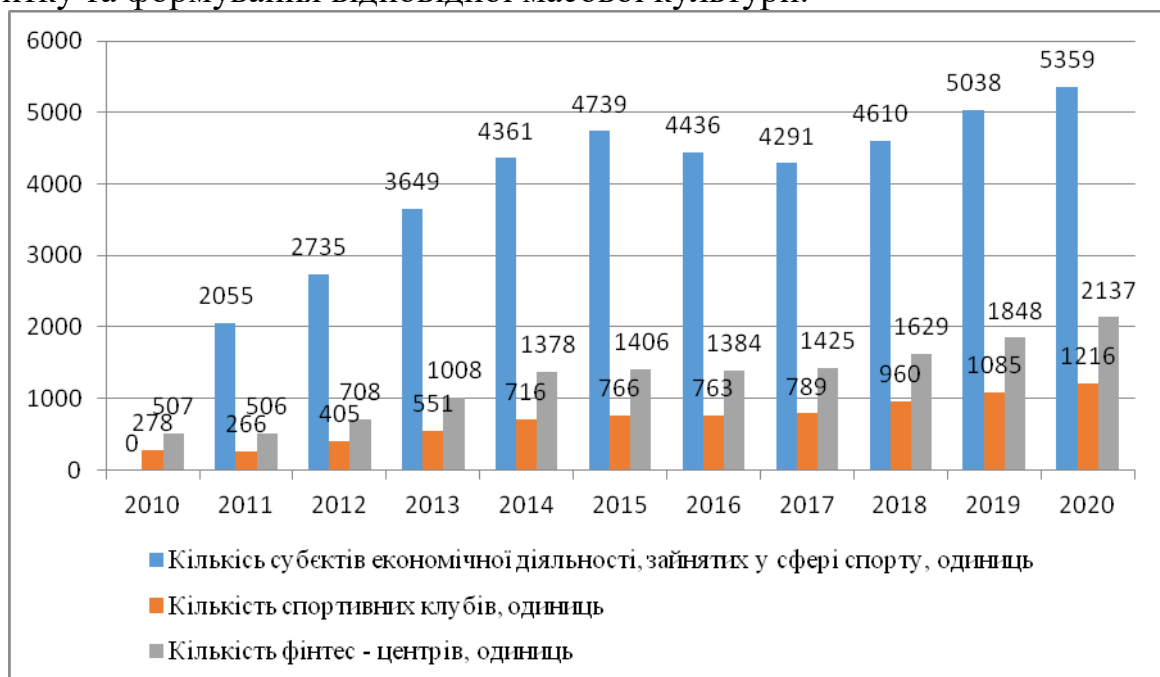

Рис. 2. Кількість суб'єктів господарювання, зайнятих у сфері спорту в Україні
Джерело: Державна служба статистики України

Встановлено, що існує тісний взаємозв'язок масовості спорту й рівня досягнень спортсменів вищої кваліфікації. Тобто спортивні результати, що демонструють провідні спортсмени, особливо в популярних видах спорту, служать ефективним засобом популяризації активних занять фізичною культурою й спортом серед широких верств населення.

За підрахунками спеціалістів Українського інституту майбутнього (Ukrainian Institute for the Future), у результаті недостатнього рівня розвитку спортивно-оздоровчої сфери та низького рівня фізичної активності населення економіка України недоотримала протягом 2010-2020 років 73 млрд дол. ВВП. Таким чином, можна вважати, що роль спортивно-оздоровчої діяльності та розвитку супутніх сфер в економіці України суттєво недооцінена.

У результаті аналізу особливостей розвитку спортивно-оздоровчої сфери

в Україні та світі визначено ряд спільних ознак і трендів, серед яких:

- поширення масової культури спорту та здорового способу життя, що стимулює населення займатися фізкультурою і спортом та стимулює попит на якісні спортивні послуги, зокрема сприяє розвитку спортивних секцій, клубів та фітнес-центрів;
- зростання ролі спорту в системі суспільних відносин, а також престижності професій, пов'язаних із спортивною діяльністю;
- активізація діяльності державних органів у сприянні розбудови спортивної інфраструктури;
- зростання популярності спортивного туризму.

Разом із тим у спортивно-оздоровчій сфері України виокремлено ряд системних проблем, що стримують розвиток як професійного спорту так і масового: низький рівень доходів населення, корупція в спорті, низький рівень державного фінансування інфраструктури та діяльності у сфері спорту, зокрема розвитку дитячого та юнацького спорту. Додатковими проблемами стали наслідки пандемії та військового протистояння, що суттєво вплинули на становище суб'єктів господарювання в сфері культури й спорту.

Спостережено, що реформи децентралізації дали можливість місцевим органам влади, не очікуючи вказівок від вищих інституцій, виявляти ініціативу, планувати та розвивати спортивно-оздоровчу діяльність на свої території. Варто зазначити, що на сьогодні рівень розвитку фізкультури й спорту, а також самої спортивної індустрії є одним з критеріїв формування конкурентних переваг, що свідчить про якість життя населення у регіоні та стимулює розвиток людського потенціалу, сприяє активізації міжрегіональних та міжнародних контактів, слугує одним із засобів мобілізації населення та створення позитивного соціального клімату, стимулює розвиток супутніх сфер, зокрема туризму. Окрім того, наявність та будівництво сучасних об'єктів інфраструктури в регіоні створює мультиплікативний ефект для інвестування в розвиток інших інфраструктур (туристичної, фінансової, інфраструктури зв'язку), що позначається на розвитку інвестиційного потенціалу регіону загалом, зростанні кількості робочих місць та бізнес-активності.

Основним завданням регіонального управління сферою спортивно-оздоровчої діяльності є забезпечення на відповідній території ефективної реалізації державної політики та Стратегії розвитку фізкультури і спорту з урахуванням регіональних чинників та особливостей, збалансування історичного досвіду та сучасних інноваційних тенденцій.

Встановлено, що інвестиції, вкладені у підвищення рухової активності громадян, призводять до формування сталого соціального та економічного ефектів, а саме: сприяють покращенню здоров'я та самопочуття, зниженню рівня конфліктів і стресів, підвищують якість соціальних зв'язків і комунікацій, стимулюють людей до роботи в команді та лідерства, що в кінцевому результаті сприяє росту продуктивності праці, генерації креативних ідей, зниженню витрат на оплату лікарняних та зростанню загального добробуту.

Таким чином, зростання фізичної активності громадян, зокрема за рахунок розвитку аматорського спорту, може стати потужним драйвером

економічного зростання завдяки насамперед двом мультиплікативним ефектам, а саме зростанню продуктивності праці та розвитку спортивної індустрії.

З метою визначення впливу розвитку фізичної культури і спорту на ВВП через механізми державного фінансування означеної галузі та отримання зворотного зв'язку, а також аналізу ролі цієї сфери в системі оздоровлення населення України, було проведено кореляційно-регресійний аналіз. На основі доступних статистичних даних здійснено спробу визначити чи існує кореляція між державною політикою у сфері фінансування галузі фізичної культури і спорту та фінансуванням розвитку системи охорони здоров'я, рівнем захворюваності населення, обсягом наданих послуг у сфері спорту та ВВП.

У результаті дослідження доведено гіпотезу, що припускає наступні судження:

1. Зростання витрат на охорону здоров'я, за умови їх ефективного перерозподілу, сприяє підвищенню рівня здоров'я населення, зниженню рівня захворюваності та збільшенню тривалості життя. Це, у свою чергу, розкриває трудовий потенціал, сприяє зростанню чисельності економічно-активного населення, продуктивності праці та загального добробуту, що позитивно відображається на рості ВВП.

2. Підвищення рівня здоров'я та добробуту населення стимулює розвиток сфери культури і спорту, що як позитивно позначається на подальшому скороченні захворюваності (зокрема й психоемоційних розладів), так і стимулює економічне зростання означеної сфери, зокрема через збільшення обсягу наданих послуг, що також позитивно позначається на ВВП.

3. Збільшення державних витрат на фінансування сфери фізкультури і спорту позитивно впливає на розвиток та популяризацію спорту, зростання приватних інвестицій та сприяє залученню до цієї сфери ширшого кола населення через підвищення фізичної та економічної доступності.

4. Збільшення питомої ваги населення для якого фізкультура і спорт є важливим атрибутом стилю життя сприяє зниженню рівня захворюваності, стимулює підвищення продуктивності праці та, відповідно, зростання ВВП.

Проведені дослідження показали, що саме рівень залученості громадян у сферу спортивно-оздоровчої діяльності є одним із чинників, що впливають на розвиток національної економіки. Саме тому інвестиції у розвиток та інформаційний супровід сфери масового спорту, пропагування здорового способу життя та створення умов для розвитку спортивних організацій усіх типів має стати одним із пріоритетів державної політики в Україні. Зі свого боку розвиток спорту вищих досягнень повинен бути також на вищому рівні, оскільки саме спортсмени та їх досягнення є важливим чинником популяризації спорту та відповідного стилю життя серед молоді.

У четвертому розділі – **«Оцінка організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності»** проаналізовано національні особливості та сучасний стан організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності, досліджено завдання управління спортивно-оздоровчою сферою у взаємозв'язку із національними тенденціями демографічних процесів та здійснено оцінку впливу роботи закладів фізичної

культури і спорту на рівень здоров'я нації.

Законодавство України спрямоване на нормативне регламентування державної політики спортивно-оздоровчої сфери, зокрема її оздоровчий (охорона здоров'я) та спортивний (фізична культура і спорт) напрями, відповідно до яких державна політика побудована з дотриманням принципів пріоритетності та гарантованості, гуманістичної спрямованості, рівнодоступності та забезпеченості, сучасної зорієнтованості, що ще раз доводить важливість поєднання спортивної та оздоровчої сфер. Державна політика оздоровчої сфери доповнюється принципами комплексності, багатокладності та децентралізованості, а державна політика спортивної сфери (фізична культура і спорт) – принципами патріотичності та духовності, безпечності та безперервності.

Встановлено, що мережа закладів сфери фізичної культури і спорту (рис. 3) досить розгалужена й спрямована на задоволення культурно-спортивно-оздоровчих потреб різних верств населення

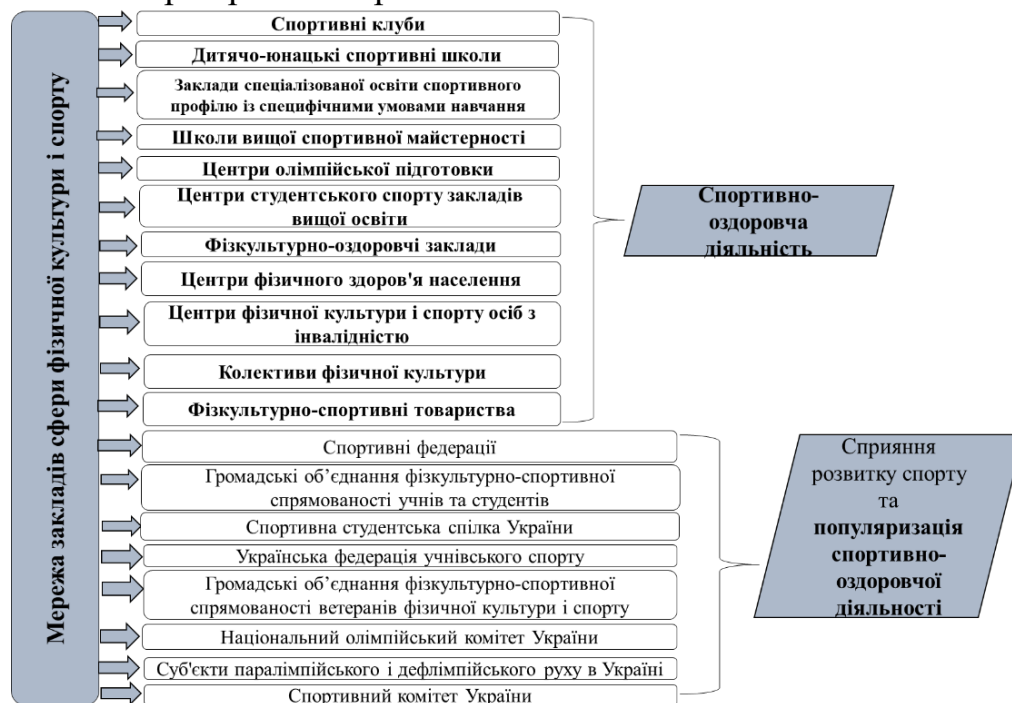

Рис. 3. Мережа закладів сфери фізичної культури і спорту

Джерело: побудовано на підставі Закону України «Про фізичну культуру і спорт»

Відтак, усі заклади розгалуженої мережі фізичної культури і спорту або безпосередньо здійснюють спортивно-оздоровчу діяльність, або сприяють її розвитку й популяризують спорт і здоровий спосіб життя. Суб'єкти сфери фізичної культури і спорту забезпечують розвиток різних напрямів спорту, розвиток відповідних спортивно-оздоровчих здібностей у населення, створюють належні умови для здорового фізичного розвитку та оздоровлення, для фізичної активності та загартованості, для здорового дозвілля та здорового способу життя загалом. Встановлено також, що в Україні сфера управління розвитком фізичної культури та спорту є державно-громадською (рис. 4).

Рис. 4. Державно-громадське управління сфери розвитку фізичної культури та спорту в Україні

Джерело: побудовано на підставі Закону України «Про фізичну культуру і спорт»

Доведено, що на державному рівні як додаткове джерело підтримки спортивно-оздоровчої сфери можливо розглядати кошти, які будуть у Державному бюджеті вивільнятися після здійснення виплат по обслуговуванню державного боргу. Проте ситуація ускладнюється через необхідність мобілізації коштів на боротьбу із COVID-19 та на укріплення обороноздатності України.

Визначено наступні напрями зміцнення системи фінансування спортивно-оздоровчої сфери:

- подальше покращення умов бізнес-середовища;
- покращення систем податкових та митних відносин;
- створення умов для розвитку людського капіталу, здійснення інвестицій у людський капітал;
- структурний перерозподіл фінансової системи забезпечення пріоритетних напрямів розвитку на основі перегляду їх ієрархії пріоритетності;
- за умови скорочення зовнішнього боргу країни, здійснити перерозподіл коштів, що будуть вивільнятися, на користь розвитку спортивно-оздоровчої сфери.

Досліджено доступність послуг спортивно-оздоровчої сфери та визначено, що значна частка витрат домогосподарств України припадає на оплату житлово-комунальних послуг, товари харчування та першої необхідності, що формує постійні витрати. Після виплати цих постійних витрат у домогосподарствах залишається незначна сума коштів, які можуть бути

спрямовані на оплату інших послуг або потреб спортивно-оздоровчої діяльності.

Визначено, що пріоритетний напрям спортивно-оздоровчої сфери має бути спрямований на консолідацію зусиль усієї нації у боротьбі за здорове майбутнє, усталене сприйняття традиційних занять спортивно-рухової активності та популяризацію здорового способу життя. Дії, спрямовані на реалізацію пріоритетного напрямку спортивно-оздоровчої сфери, повинні супроводжуватися формуванням суспільної свідомості щодо беззаперечних потреб рухової активності як основи здорового способу життєдіяльності. Держава ж повинна забезпечити необхідні умови (у тому числі нормативне, матеріальне, методичне забезпечення) для систематичної спортивно-оздоровчої активності громадян з урахуванням їх індивідуальних потреб та інтересів. Таким чином, основна місія спортивно-оздоровчої сфери України своїм вектором розвитку торкається здоров'я майбутніх поколінь, що ставить її у співзалежність зі сферою охорони здоров'я та питаннями розвитку демографічних процесів.

У результаті дослідження демографічних процесів з'ясовано, що тенденція зменшення інтенсивності народжуваності в Україні за 1991-2021 роки супроводжується тенденцією зростання інтенсивності смертей. За всі роки періоду незалежності України відбувається скорочення наявного населення, тобто природній приріст щороку має від'ємне значення.

Констатовано, що найбільші втрати в чисельності населення від пандемії COVID-19 понесла Дніпропетровська область, де померло 9 454 осіб, що становить 3 %, тобто на тисячу населення припадає троє померлих від коронавірусної хвороби. Загалом в Україні станом на початок широкомасштабного вторгнення росії в Україну від коронавірусу померло 105 505 осіб. Повністю оцінити демографічні втрати від ковідної хвороби буде можливо тільки після завершення пандемії.

З 24 лютого 2022 року із початком широкомасштабного вторгнення росії в Україну відбулися додаткові суттєві зрушення у чисельності наявного населення, викликані міграційними процесами та вбивствами. Оцінити масштаби цих змін дуже важко, адже такі оцінки потребують тривалого періоду. Тобто на момент продовження активних бойових дій з боку загарбників складно визначити втрати у чисельності наявного населення України від війни.

МОЗ України у своїх стратегічних орієнтирах передбачає зменшення на 5% рівня показника смертності населення та збільшення на 5% очікуваного рівня показника тривалості життя. Доведено, що на покращення демографічної ситуації, яка визначає й військовий потенціал країни, можливо впливати за рахунок розвитку спортивно-оздоровчої сфери.

У дослідженні впливу ефективності роботи закладів фізичної культури і спорту на стан здоров'я нації за результативний показник обрано узагальнювальну характеристику стану здоров'я населення в Україні – синтетичний показник «індекс здоров'я», який визначається Міжнародним фондом «Відродження».

Визначено переваги індексу здоров'я як узагальнювальної характеристики стану здоров'я населення в Україні:

- достатній обсяг вибірки (більше ніж 10 тисяч опитаних);
- регіональна репрезентативність вибірки;
- лонгітюдність дослідження (повторюваність).

Гіпотезою дослідження впливу ефективності роботи закладів фізичної культури і спорту на стан здоров'я нації виступило твердження про те, що рівень здоров'я нації, який оцінюється індексом здоров'я стохастично залежить від видатків зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт (млн грн), кількості осіб, що займаються спортом та кількості осіб, що займаються фізичною культурою та спортом (табл. 2).

Таблиця 2

Узагальнювальні характеристики стану здоров'я та розвитку фізичної культури і спорту в Україні

Рік	Індекс здоров'я Y	Видатки зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт, млн грн $X1$	Кількість осіб, що займаються спортом $X2$	Кількість осіб, що займаються фізичною культурою та спортом $X3$
2010	42,8	4 290,5	1 218 362	4 918 331
2015	54,6	6 120,3	978 163	4 388 877
2016	55,0	4 528,4	941 849	4 532 888
2017	62,0	6 960,8	972 802	4 867 218
2018	61,6	6 434,2	889 149	4 559 678
2019	63,6	6 708,2	849 537	4 526 207
2020	66,0	6 982,3	809 924	4 492 735
2021	68,7	7 256,3	770 311	4 459 264

Джерело: дані Міністерства молоді та спорту України та Індекс здоров'я. Україна

Для визначення найвагоміших факторів впливу (серед характеристик діяльності закладів фізичної культури і спорту в Україні) на індекс здоров'я розраховано кореляційну матрицю, побудовану за допомогою засобів Excel (табл. 3).

Результати розрахунку елементів кореляційної матриці демонструють слабку (але наявну) залежність тільки між двома факторами: загальні видатки Бюджету України на фізичну культуру і спорт та кількість осіб, які займаються фізичною культурою та спортом, оскільки $R^2(X1, X3)=0,3633$, що можливо пояснити тим фактом, що переважна більшість бюджетних коштів іде на фінансування професійного спорту, а заняття фізичною культурою найчастіше фінансуються за власний кошт. Тоді як між рештою факторів існує помірний ($0,5 < R^2 < 0,7$) або сильний ($0,7 \leq R^2 \leq 0,99$) зв'язок.

Таблиця 3

Кореляційна матриця впливу факторів індекс здоров'я

	<i>Загальні видатки зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт, млн грн X1</i>	<i>Кількість осіб, що займаються спортом, усього X2</i>	<i>Кількість осіб, які займаються фізичною культурою та спортом, усього X3</i>	<i>Індекс здоров'я Y</i>
Загальні видатки зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт, млн грн X1	1,0000			
Кількість осіб, що займаються спортом, усього X2	0,7721	1,0000		
Кількість осіб, які займаються фізичною культурою та спортом, усього X3	0,3633	0,7202	1,0000	
Індекс здоров'я Y	0,8974	0,9533	0,5117	1

Джерело: розраховано автором

Таким чином, доведено вплив ефективності роботи закладів фізичної культури і спорту на стан здоров'я нації. Для зміцнення здоров'я українців державі необхідно забезпечити збільшення видатків зведеного Бюджету України на розвиток фізичної культури і спорту, а свідомим українцям поповнити ряди тих, хто займається фізичною культурою та спортом, навчаючись в освітніх закладах (без урахування занять з фізичної культури (фізичного виховання), що здійснювались у межах освітнього процесу), працюючи на підприємствах та в установах, займаючись в фізкультурно-оздоровчих клубах, центрах, студіях тощо, за місцем проживання та з метою оздоровлення.

У п'ятому розділі – «Стратегічні вектори розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах сучасних викликів» досліджено зарубіжний досвід управління розвитком спортивно-оздоровчої діяльності, окреслено можливості удосконалення стратегічних орієнтирів та оптимізації підсистем забезпечення стратегічного розвитку спортивно-оздоровчої сфери.

Встановлено, що в умовах військової агресії та бойових дій, що відбуваються на території України, проблеми спортивно-оздоровчої діяльності, на жаль, відходять на другорядні позиції. Значна частина об'єктів спортивної інфраструктури зруйнована ворогом, припинено тренування та проведення змагань, що загрожуює втраті спортивного потенціалу країни. Галузь зазнала

значного скорочення фінансування, а частина перспективних спортсменів виїхала за кордон. Результати дослідження показали, що наразі відсутні системні наукові та практичні розробки щодо становлення й розвитку спортивно-оздоровчої сфери в умовах бойових дій та пост воєнного періоду, що обмежує можливості передбачати та прогнозувати на перспективу. Формування нової моделі повинно базуватися на перегляді пріоритетів і доступних ресурсів розвитку, а також упровадження найбільш ефективних моделей та інструментів, що застосовуються в країнах з розвинутою економікою.

Як засвідчує практика, фізична культура й спорт є важливою умовою гармонійного розвитку людського потенціалу, попередження розвитку хвороб та підвищення дієздатності. Саме тому, в економічно-розвинених країнах галузь спортивної індустрії, професійного та аматорського спорту визнано системоутворювальними складовими розвитку соціально-економічних систем.

Встановлено, що в усіх країнах з розвинутою економікою процес управління спортивно-оздоровчою діяльністю є однією з державних функцій і здійснюється відповідними органами влади. Водночас у різних країнах існують відмінності, що стосуються рівнів децентралізації управління, зокрема: зміщення фокусу визначених повноважень з управління сферою фізичної культури і спорту на регіональний рівень; диференціації і класифікації видів діяльності у спортивно-оздоровчій сфері та їх віднесення до сфер впливу галузей економіки, а також різного ступеня участі держави в їх фінансуванні. Саме ці відмінності є важливими в умовах формування законодавчих засад, розробки механізмів регулювання діяльності установ й організацій у сфері фізичної культури і спорту, визначення «правил гри» на ринку спортивно-оздоровчих послуг, механізмів фінансового, матеріально-технічного й кадрового забезпечення. Отже, ефективність державного управління розвитком фізичної культури, спорту та оздоровчої діяльності залежить насамперед від ступеня збалансування інтересів усіх учасників ринку, оптимальності ухвалених рішень, належного рівня функціональності відповідних органів та служб, економічності, гнучкості та оперативності створених організаційних структур управління.

Проведені дослідження показали, що в Україні, попри певні позитивні зрушення, рівень охоплення населення масовим спортом є дуже низьким (13,5%) порівняно з показниками провідних країн, де культурою масового та професійного спорту охоплено від 21 до 51% населення (рис. 5).

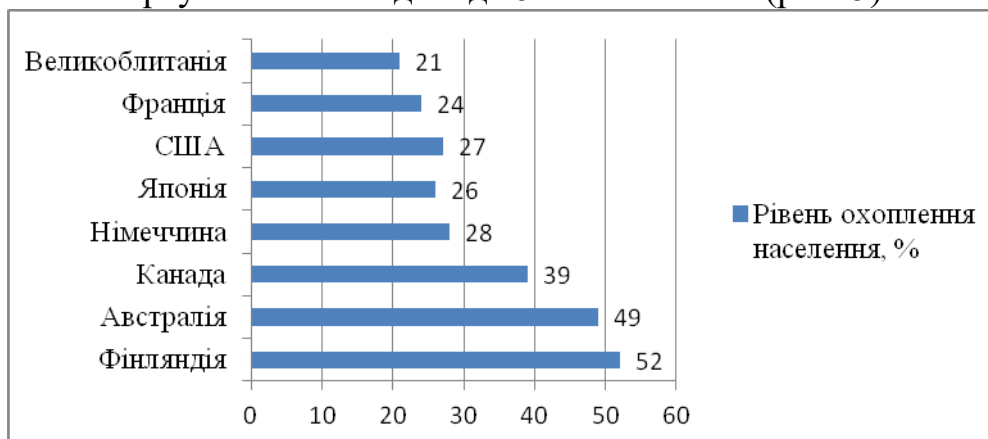

Рис. 5. Рівень охоплення населення фізичною культурою і спортом

Джерело: дані Українського інституту майбутнього

Встановлено, що в різних країнах світу використовуються різноманітні організаційно-економічні, маркетингові та інші інструменти стимулювання розвитку спортивно-оздоровчої діяльності, а також різний ступінь державного впливу на розвиток означеної сфери. Водночас необхідно окремо виділяти інструменти стимулювання спорту відповідно до таких напрямів: спорт вищих досягнень, масовий спорт, спортивна індустрія та оздоровча діяльність.

Досліджено та систематизовано досвід провідних країн щодо організації управління спортивно-оздоровчою діяльністю, визначено можливості імплементації окремих механізмів та інструментів у вітчизняну модель на сучасному етапі її реорганізації. Зазначено, що наразі базовою умовою розвитку системи є пошук найбільш оптимального балансу повноважень між державою, регіонами та приватним сектором щодо управління цією сферою, який включає переваги, з одного боку, американської моделі (насамперед у частині створення сприятливих умов для залучення приватного капіталу) та, з іншого – Європейської моделі, що передбачає помірне державне втручання шляхом встановлення пріоритетів, координації суб'єктів господарської діяльності та цільове фінансування пріоритетних напрямів. Визначальними рисами, що характеризують систему управління спортивно-оздоровчою діяльністю в усіх країнах, які досягнули високих результатів в означеній сфері, є насамперед: розвинена нормативно-законодавча база та інституції, чіткі державні пріоритети розвитку спорту, диверсифіковані джерела фінансування й інструменти стимулювання підприємництва, а також підвищена увага до підготовки кадрів та розвитку науки й техніки в галузі.

Проаналізовано особливості чинної стратегії розвитку фізкультури і спорту України на період до 2028 року та можливості її реалізації у контексті турбулентності й невизначеності поточної соціально-економічної ситуації. Зазначено, що з огляду на проблеми й обмеження, зумовлені воєнними діями, а також прогнозовані потреби, продиктовані особливостями повоєнного періоду, розроблена стратегія потребує певного перегляду та доопрацювання. Зокрема, більше уваги має бути приділено таким напрямам як спортивна реабілітація для інвалідів війни, розвиток фізичної підготовки та спорту в секторі безпеки й оборони України з урахуванням досвіду бойових дій і військових конфліктів, та спортивно-оздоровча реабілітація громадян.

Запропоновано концептуальні засади Стратегії розвитку фізичної культури і спорту України, що передбачає структурування напрямів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності за секторами (рис. 6) з подальшим уточненням стратегічних цілей та розробкою «стратегічних наборів» для кожного сектору.

Зважаючи на те, що кожний з наведених секторів характеризується певними специфічними ознаками, суб'єктною спрямованістю, потребами та особливостями розвитку, доцільним є виокремлення кожного блоку та розроблення окремої стратегії, що входить в загальний стратегічний набір. Такий підхід забезпечить диференціацію в системах ресурсного постачання й розподілу, сприятиме розробці механізмів державного стимулювання галузей, а

також створенню систем оцінки ефективності розвитку кожної окресленої сфери.

Рис. 6. Сектори розвитку спортивно-оздоровчої діяльності

Окрім того, розроблення системи стратегій забезпечить її гнучкість та адаптивність, що є додатковою перевагою в сучасних умовах, які, як відомо, є динамічними й складними. Схематично, загальна стратегія спортивно-оздоровчої діяльності на рівні національної економіки наведена на рис. 7.

Рис. 7. Загальна стратегія розвитку спортивно-оздоровчої діяльності

Джерело: авторська розробка

Пропонований підхід до структуризації стратегії розвитку спортивно-оздоровчої діяльності дозволить розмежувати повноваження у сфері управління спортивно-оздоровчою сферою, адаптувати окремі сектори до змінних умов середовища, більш ефективно залучати й розподіляти ресурси стратегічного розвитку, а також створити ефективну систему моніторингу. Як зразок, пропонована схема може застосовуватися також на регіональному рівні та на рівнях територіальних громад, що уніфікує процеси розроблення стратегій і програм та сприятиме збалансуванню окремих сфер діяльності.

Обґрунтовано, що наявні пріоритети розвитку спортивно-оздоровчої діяльності потребують переосмислення й доповнення такими секторами, як розвиток спортивно-оздоровчого та реабілітаційного туризму, а також військово-орієнтованого спорту, що відповідатиме потребам посилення людського потенціалу України.

Підкреслено, що в умовах воєнних загроз актуалізуються питання підвищення фізичної та моральної адаптованості молодого покоління до відповідних ризиків. Обґрунтовано, що у післявоєнний час необхідно активувати напрям саме військово-орієнтованого спорту, а також інституту допризовної підготовки. Це має стати одним з векторів державної стратегії розвитку спорту в країні, що забезпечуватиме реалізацію ряду завдань, а саме: виховних (залучення молоді до військово-спортивних ігор сприятиме формуванню командного духу та розвитку комунікативних навичок, задоволенню потреб у самоствердженні та відволікатиме від асоціального поведіння та шкідливих звичок); навчальних (в ігровій формі та в ході військових ігор краще засвоюється матеріал з окремих навчальних предметів, зокрема географії, історії, краєзнавства, фізики), військово-прикладних (залучення до збройних сил підготовлених юнаків, що суттєво полегшує подальші навчання); практичних (військово-спортивні ігри сприяють формуванню навичок, що необхідні не лише в ситуаціях, які загрожують життю та здоров'ю, а й в робочих ситуаціях, що виникають незалежно від обраної професії).

Запропонована Інноваційна модель формування й розвитку військово-орієнтованого спорту в контексті розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності (рис. 8).

Реалізація стратегії розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах нових економічних та соціально-політичних реалій потребує розроблення ефективних систем комплексного забезпечення галузі необхідними ресурсами, а також механізмів їх розподілу та координації. У цьому контексті виділено основні підсистеми (організаційного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного та соціально-психологічного забезпечення), що у сукупності сприятимуть забезпеченню життєздатності галузі в довгостроковій перспективі. Проаналізовано їх сучасний стан та основні завдання з адаптації до поточних і стратегічних умов.

Особливу увагу в контексті стратегічного розвитку спортивно-оздоровчої діяльності зосереджено на створенні ефективної системи фінансово-економічного забезпечення галузі як базового чинника функціонування інших підсистем. Фінансово-економічну підсистему розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в роботі потрактовано як сукупність структурних і динамічних характеристик економічних взаємовідносин усередині галузі (між усіма учасниками процесів здійснення спортивно-оздоровчої діяльності) та поза її межами (з державними органами, науковими організаціями, зарубіжними партнерами), що включає сукупність визначених відносин власності, систем руху фінансових ресурсів та методів господарювання, регламентованих відповідними правовими нормами, втілених у організаційно-економічні механізми, що дозволяють ефективно функціонувати в умовах змінного середовища.

Рис. 8. Інноваційна модель формування й розвитку військово-орієнтованого спорту у контексті розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності

У контексті удосконалення механізмів фінансового забезпечення розвитку фізкультури і спорту у стратегічній перспективі доопрацювання та удосконалення потребують такі елементи: формування державних і регіональних фінансових преференцій для позабюджетного фінансування сфери фізичної культури і спорту; урегулювання питань щодо формування фондів розвитку фізкультури і спорту за рахунок частин прибутку вітчизняних та іноземних виробників продажу тютюнової та алкогольної продукції; стимулювання інвестицій (зокрема іноземних) у розбудову спортивної інфраструктури; розвиток проектів державно-приватного та муніципально-приватного партнерства; удосконалення інституцій спонсорства і меценатства; розвиток сучасних фінансових інструментів, що сприяють залученню коштів населення у розвиток спорту вищих досягнень та інституцій спільного інвестування.

ВИСНОВКИ

У дослідженні викладено теоретико-методологічні засади й практичні рекомендації щодо стратегічних векторів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів. Сформульовано висновки теоретико-методичного та науково-прикладного характеру відповідно до поставленої мети, а саме:

1. Розкрито наукові засади стратегічного управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів. Здійснено комплексне дослідження теоретичних підходів до визначення сутності феномену спортивно-оздоровчої діяльності, що дозволило уточнити зміст поняття «спортивно-оздоровча діяльність», під яким розуміємо процес активної взаємодії суспільства, органів публічної влади із об'єктами спортивного-оздоровчої сфери для реалізації механізму надання ефективних спортивно-оздоровчих послуг, які вплинуть на зміцнення здоров'я та покращення якості життя населення. Охарактеризовано види спортивно-оздоровчої діяльності за основними класифікаційними ознаками: формою розподілу суспільних фондів споживання, мотивами виробництва послуги, мотивами споживання, ступенем важливості для споживача та змістом потреби, що задовольняється споживанням.

2. Досліджено методологічні підходи формування стратегічних векторів управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів. Визначено економічні інтереси держави та інших суб'єктів і стейкхолдерів у розвитку спортивно-оздоровчої діяльності. Констатовано, що система державного регулювання спортивно-оздоровчої діяльності має ієрархічну структуру та поділяється на центральний, регіональний, місцевий та селищний рівні. Визначено, що державне регулювання у сфері спортивно-оздоровчої діяльності відбувається шляхом формування державної політики в галузі, створення відповідних державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також визнання широкого

самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні і комплексної взаємодії державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості. Удосконалено концептуальну модель управління спортивно-оздоровчою діяльністю, що формується на засадах брендингу та дає змогу поєднати три рівні управління (макро-, мезо- та мікрорівні) одночасно із трьома підходами до цих рівнів управління (безперервний розвиток, компетентнісно-професійний розвиток та професійного становлення), що дозволяє більш ефективно зорієнтуватися на розкритті, реалізації та розвитку спортивно-оздоровчих послуг під час формування та популяризації власного бренду в Україні.

3. Проведено ретроспективний аналіз сфери фізичної культури і спорту в Україні в контексті світових трендів, результати якого показали певні позитивні зміни, характерні для останніх років, серед яких: збільшення питомої ваги населення, зайнятого у масовому спорті, розвиток підприємницького сектору, зокрема малого бізнесу, розбудова спортивної інфраструктури як один з наслідків бюджетної децентралізації в окремих громадах. Водночас виявлено низку проблемних питань, що гальмують подальший розвиток галузі, зокрема у сфері професійного спорту: через недостатнє фінансування з боку держави та місцевих органів влади проведення спортивних заходів стає можливим лише за умови спонсорської підтримки; у більшості регіонів відсутні умови для тренувань (застаріла інфраструктура, високі витрати на енергоносії, низький рівень оплати тренерів); обмежені можливості вибору розвитку в різних видах спорту; більшість секцій надають лише платні послуги, що знижує їх доступність для дітей та молоді з малозабезпечених сімей. Встановлено, що відчутний вплив на розвиток спортивно-оздоровчої діяльності в 2020-2021 роках спричинили карантинні обмеження та необхідність соціального дистанціювання, пов'язані з поширенням пандемії Ковід 19 в усьому світі, що призвело до тимчасової стагнації у розвитку спортивної індустрії, зменшення обсягів спортивно-оздоровчих послуг та туризму. Так 2020 року внаслідок жорстких обмежувальних заходів ринок спортивних послуг в країнах ЄС скоротився на 24% , а в Україні на 14%.

4. Досліджено регіональні особливості та пріоритети спортивно-оздоровчої діяльності в Україні, на підставі чого встановлено, що розвиток спортивно-оздоровчої діяльності є важливою складовою регіональної політики, що як прямо, так і опосередковано впливає на соціальний, культурний та економічний потенціал регіону, є одним з визначників його конкурентоспроможності та рівня добробуту громадян. За результатами порівняльної оцінки розвитку спортивно-оздоровчої сфери в регіональному розрізі встановлено досить значні диспропорції щодо розвитку цієї галузі, зумовлені насамперед рівнем соціально-економічного розвитку, спортивними традиціями регіону та роллю спортивно-оздоровчої сфери в соціально-економічній політиці. Найбільш відчутними є регіональні асиметрії щодо інфраструктурного забезпечення регіонів та окремих територій, обсягів та структури фінансування фізкультури і спорту, рівня забезпеченості спортивними кадрами та ефективністю реалізації місцевих програм та ініціатив.

Наголошено, що однією з базових проблем, що стримує активізацію та розвиток процесів спортивно-оздоровчої діяльності в регіонах, є другорядність означеної проблематики в порядку денному сучасних проблем регіонального управління, відсутність чіткого розподілу повноважень та завдань у сфері фізкультури і спорту між різними інституціями та недостатній рівень фінансового забезпечення.

5. Досліджено фінансово-економічні передумови розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні, спостережено зростання ролі територіальних громад у фінансуванні культури і спорту, адже саме на рівні територіальних громад створюються та фінансуються основні проекти та програми з розвитку фізкультури і спорту відповідно до потреб населення, водночас організація фізичного виховання на базі шкільної та професійно-технічної освіти розширює можливості для розвитку спортивно-оздоровчих проектів у сільській місцевості. З метою визначення впливу розвитку фізичної культури і спорту на ВВП через механізми державного фінансування означеної галузі та отримання зворотного зв'язку у формі соціального, оздоровчого та економічного ефекту було проведено кореляційно-регресійний аналіз. Результати кореляційного аналізу засвідчили, що існують тісні функціональні зв'язки між рівнем ВВП та державними витратами на охорону здоров'я (0,98), обсягами наданих послуг у сфері спортивно-оздоровчої діяльності (0,98) та рівнем захворюваності населення (-0,74). Результати попарних кореляційно-регресійних порівнянь між дослідженими чинниками (а саме: обсягів кінцевих споживчих витрат державного сектору на охорону здоров'я та ВВП, обсягів наданих послуг у сфері спорту на обсяги кінцевих споживчих витрат державного сектору на охорону здоров'я, а також ВВП на обсяги наданих послуг у сфері спорту) довели наявність стійких функціональних залежностей, що загалом підтверджує гіпотезу про роль і значення спорту не лише для розвитку людського потенціалу, а й для економіки в цілому.

6. Здійснено порівняльний аналіз національних особливостей організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності із країнами Організації економічного співробітництва та розвитку. У результаті аналізу встановлено, що за роки незалежності та роки реформ децентралізації в Україні спортивно-оздоровча сфера здобула додаткових пріоритетів у системі державного фінансування лише у розрізі розвитку спорту та фізичної культури й значно втратила в системі охорони здоров'я, оскільки реальний рівень фінансування у цій сфері зменшився порівняно з фінансуванням економічної діяльності, соціального захисту, освіти, безпеки, судової влади, оборони. Рівень видатків на охорону здоров'я в Україні залишається меншим ніж рекомендований Всесвітньою організацією охорони здоров'я (від 6% до 8% визначених від величини ВВП). Із урахуванням результатів здійсненого аналізу було виокремлено напрями зміцнення спортивно-оздоровчої сфери: подальше покращення умов бізнес-середовища; удосконалення систем податкових та митних відносин; створення умов для розвитку людського капіталу, інвестування у людський капітал; структурний перерозподіл фінансової системи забезпечення пріоритетних напрямів розвитку на основі перегляду їх

ієрархії пріоритетності. Визначені напрями зміцнення сприятимуть збільшенню державного фінансування та залученню інвестицій у спортивно-оздоровчу сферу.

7. Окреслено національні тенденції демографічних процесів у взаємозв'язку із завданнями управління спортивно-оздоровчою сферою, визначено, що пріоритетний напрям розвитку спортивно-оздоровчої сфери має бути спрямований на консолідацію зусиль всієї нації у боротьбі за здорове майбутнє, усталене сприйняття спортивно-рухової активності та популяризацію здорового способу життя. Дії, спрямовані на реалізацію пріоритетного напрямку спортивно-оздоровчої сфери, повинні супроводжуватися формуванням суспільної свідомості щодо здорового способу життєдіяльності. Держава ж повинна забезпечити необхідні умови (у т.ч. нормативне, матеріальне, методичне забезпечення) для систематичної спортивно-оздоровчої активності громадян з урахуванням їх індивідуальних потреб та інтересів. Таким чином, основна місія спортивно-оздоровчої сфери України своїм вектором розвитку торкається здоров'я майбутніх поколінь, що ставить її у співзалежність із сферою охорони здоров'я та питаннями розвитку демографічних процесів. Основною причиною недоступності послуг спортивно-оздоровчої сфери є те, що значна частина витрат домогосподарств України припадає на оплату житлово-комунальних послуг, товари харчування та першої необхідності, а після виплати цих постійних витрат у домогосподарствах залишається незначна сума коштів, які можуть бути спрямовані на оплату інших послуг або потреб спортивно-оздоровчої діяльності. Простежена тенденція зменшення інтенсивності народжування в Україні за 1991-2021 роки, яка супроводжується тенденцією зростання інтенсивності смертей, за всі роки періоду незалежності України спостерігається скорочення наявного та постійного населення. 1991 рік визначив суттєві зміни в демографічних тенденціях України: якщо до 1991 року в Україні чисельність живонароджених перевищувала чисельність померлих, то після 1991 року стало навпаки, що характеризується поняттям «демографічний хрест». Доведено, що демографічні характеристики держави визначають і військовий потенціал країни. Визначено, що важлива роль у підвищенні рівня тривалості життя населення належить спортивно-оздоровчій сфері.

8. Діяльність закладів сфери фізичної культури і спорту спрямована на задоволення культурно-спортивно-оздоровчих потреб різних верств населення України. З метою дослідження впливу роботи закладів фізичної культури і спорту на здоров'я нації використано підходи кореляційно-регресійного аналізу. У ролі результативного показника кореляційного впливу основних характеристик діяльності закладів фізичної культури і спорту на стан здоров'я населення використано синтетичний показник «індекс здоров'я», а в ролі факторних показників – видатки зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт (млн грн), кількість осіб, що займаються спортом та кількість осіб, що займаються фізичною культурою та спортом. Побудовано кореляційну матрицю, яка доводить наявність впливу роботи закладів фізичної культури і спорту на стан здоров'я населення. Доведено, що для підвищення рівня здоров'я українців необхідно на державному рівні забезпечити збільшення

видатків зведеного Бюджету України на розвиток фізичної культури і спорту, а свідомим українцям поповнити ряди тих, хто займається фізичною культурою та спортом, навчаючись в освітніх закладах (без урахування занять з фізичної культури (фізичного виховання) у межах освітнього процесу), працюючи на підприємствах та в установах, займаючись у фізкультурно-оздоровчих клубах, центрах, студіях тощо, за місцем проживання з метою оздоровлення. Тобто доведена необхідність закріплення суспільного усвідомлення беззаперечних потреб рухової активності як основи здорового способу життєдіяльності.

9. Дослідження зарубіжного досвіду управління розвитком спортивно-оздоровчої діяльності та можливостей його імплементації в Україні засвідчило, що визначальними рисами, які характеризують системи управління спортивно-оздоровчою діяльністю в усіх країнах, що досягли високих результатів в означеній сфері, є насамперед: розвинена нормативно-законодавча база та інституції, чіткі державні пріоритети розвитку спорту, диверсифіковані джерела фінансування та інструменти стимулювання підприємництва, а також висока увага до підготовки кадрів та розвитку науки й техніки в галузі. Визначено, що найбільш значущі напрямки розвитку галузі, що стосуються таких векторів як фізкультурно-оздоровча діяльність в системі середньої та вищої освіти, спорт вищих досягнень (олімпійський спорт), а також загальні напрями стимулювання масового спорту, повинні залишатися в компетенції та під контролем держави. Для ефективного розвитку інших напрямів необхідно, базуючись на досвіді країн з розвинутою економікою, створити умови для їх незалежного розвитку шляхом надання самостійності щодо вибору форм фінансування, кооперації, підготовки професійних кадрів. Концентрування зусиль на комплексній та ефективній реалізації зазначених напрямів, а також упровадження окремих механізмів та інструментів стимулювання вітчизняних суб'єктів господарювання галузі, сприятимуть розширеному відтворенню спортивного потенціалу України.

10. Обґрунтовано концептуальні засади формування стратегії розвитку фізичної культури і спорту в умовах поточних викликів, пов'язаних із військовою агресією та бойовими діями, що відбуваються на території України. Відсутність системних наукових та практичних розробок щодо становлення і розвитку спортивно-оздоровчої сфери в умовах бойових дій та пост воєнного періоду, обмежує можливості передбачення та прогнозування на перспективу, а також актуалізує подальші дослідження у цьому напрямі. З метою підвищення адаптивних можливостей спортивно-оздоровчої сфери України та забезпечення її виживання в умовах поточних та стратегічних викликів запропоновано концептуальну модель стратегії розвитку галузі, яка передбачає структуризацію напрямів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності за секторами (фізичне виховання і фізкультурно-оздоровча діяльність у навчально-виховній сфері; фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій та соціально-побутовій сферах; фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність серед інвалідів; фізична підготовка військовослужбовців, особового складу правоохоронних органів та інших військових формувань; спорт вищих досягнень; спортивний туризм, спортивна реабілітація), з подальшим уточненням стратегічних цілей та

розробкою «стратегічних наборів» для кожного сектору, що дозволить розмежувати повноваження у сфері управління спортивно-оздоровчою сферою, адаптувати окремі сектори до змінних умов середовища, більш ефективно залучати й розподіляти ресурси стратегічного розвитку, а також створити ефективну систему моніторингу. Як лекало, схема може застосовуватися також на регіональному рівні та рівні територіальних громад, що уніфікує процеси розроблення стратегій і програм та сприятиме збалансуванню окремих сфер діяльності.

11. Розвинуто методичні підходи щодо формування та реалізації вектору військово-орієнтованого спорту у контексті розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності, як актуального чинника фізичної, теоретичної та психологічної підготовки молоді в умовах військових та інших загроз. Підкреслено, що в умовах посилення військових загроз та інших небезпек актуалізуються питання щодо підвищення фізичної та моральної адаптованості підростаючого покоління до відповідних ризиків. Обґрунтовано також, що у післявоєнний час необхідно активізувати напрям саме військово-орієнтованого спорту в якості інституту спортивної допризовної підготовки. Це має стати одним з векторів державної стратегії розвитку спорту в країні, що слугуватиме реалізації ряду завдань, а саме: формування виховних, навчальних, військово-прикладних та практичних навичок, які сприятимуть не тільки розвитку особистості та навикам роботи у групах а також підготовці молодого покоління до адекватної реакції у разі настання різних небезпек. Запропоновано інноваційну модель формування й розвитку військово-орієнтованого спорту у контексті розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності, як варіант інтеграції з освітнім процесом та формування організаційних структур та інституцій за прикладом інших видів спорту. Визначено рівні розвитку військово-орієнтованого спорту: державний (визначення норм, стандартів, правил та загальних програм допризовної спортивної підготовки молоді у освітніх закладах; формування федерацій військово-орієнтованого спорту; медіа підтримка та соціальна реклама), регіональний (створення умов для розвитку військово-орієнтованого спорту не тільки для молоді а також для людей різних вікових груп; проведення різних спортивних змагань та заходів; інформаційний супровід) та мікрорівень(стимулювання розвитку клубів, секцій та гуртків військово-орієнтованого спорту).

12. Запропоновано шляхи модернізації забезпечення стратегічного розвитку спортивно-оздоровчої сфери в сучасних реаліях. Визначено, що спортивно-оздоровча діяльність як специфічний і цілісний сектор стратегічного розвитку національної соціально-економічної системи потребує формування стратегічно-орієнтованих підсистем (кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного та соціально-психологічного забезпечення) які в сукупності забезпечуватимуть його життєздатність у довгостроковій перспективі. Дані підсистеми, пов'язані між собою ієрархічними зв'язками по вертикалі (держава-регіон-громада-організація) та сприятимуть забезпеченню певної цілісності системи, а також безперервності стратегічного розвитку. Визначено загальні характеристики підсистем забезпечення стратегічного

управління спортивно-оздоровчою діяльністю (безперервність, комплексність та системність). Проаналізовано поточний стан та основні завдання модернізації даних підсистем у контексті потреб розвитку галузі в післявоєнний період. Запропоновано створити умови для залучення приватного бізнесу у відбудову інфраструктури на засадах державно-приватного партнерства, а також кошти міжнародних донорів. Визначальним чинником та тенденцією розвитку спортивно-оздоровчої сфери слід вважати цифрові технології.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, розділи в монографіях:

1. Романенко С. С. Стратегічні вектори розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів: національні особливості та завдання управління: моногр. М.: ФОП Швець В.М., 2022. 356 с. (21,8 друк. арк.).

2. Romanenko S. The problem of individual's biosocial integrity as an objects of philosophical study. *Philosophical and methodological challenges of the study of modern society* : collective monograph / T. V. Andrushchenko, Z. M. Atamaniuk, Ye. R. Borinshtein, Yu. A. Dobrolyubskaya, ect. Lviv-Torun : Lina-Pres, 2019. 260 p. (0,8 друк. арк. особистий внесок: визначення проблем в управлінні – 0,3 друк. арк)

3. Romanenko S. Trends and prospects for transforming civil society in Ukraine: socio-cultural aspect. *Comprehension of the formation of the world in different philosophical approaches* : collective monograph / Z. M. Atamaniuk, Ye. R. Borinshtein, Yu. A. Dobrolyubskaya, ect. – Lviv-Torun : Lina-Pres, 2019. 196 p. (0,8 друк. арк. особистий внесок: дослідження тенденцій та перспектив трансформації в управлінні – 0,3 друк. арк)

4. Romanenko S. Individual in chronotope of modern social order. *Modern philosophy in the context of intercultural communication* : collective monograph / T. V. Andrushchenko, Z. M. Atamaniuk, Ye. R. Borinshtein, Yu. A. Dobrolyubskaya, ect. Lviv-Torun : Lina-Pres, 2019. 212 p. (0,8 друк. арк. особистий внесок: дослідження ролі особистості в управлінні – 0,3 друк. арк)

Статті в наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз даних:

5. Буховець Б., Дишель Г., Романенко С. Передумови побудови програми фізичного виховання дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. № 39. С. 263-264. (0,6 друк. арк. особистий внесок: програми фізичного виховання дітей дошкільного віку в спортивно-оздоровчій діяльності – 0,3 друк. арк.)

6. Романенко С. Спортивно-оздоровча діяльність: сутність, класифікація та інструменти. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. №5, Том 2 (298). С. 260-264 (IC, Google Scholar).

7. Романенко С. С. Регіональні особливості спортивно-оздоровчої діяльності в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Том 6. № 4. С. 192–197 (IC, Google Scholar). (0,8 друк. арк.).

8. Романенко С. Регіональні пріоритети спортивно-оздоровчої діяльності в Україні. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2021. № 4. С. 61-67.
9. Романенко С. С. Фінансово-економічні аспекти розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Том 6. № 3. С. 330–335. (IC, Google Scholar). (0,63 друк. арк.).
10. Романенко С. Управління спортивно-оздоровчою діяльністю: структура та державне регулювання. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2021. № 2. С. 91-96
11. Романенко С. Національні особливості організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності. *Економіка та держава*. 2022. №6. С. 101-107 (IC, SIS, Google Scholar). (0,63 друк. арк.).
12. Романенко С. Оцінка сучасного стану розвитку спортивно-оздоровчої діяльності на макро-, мезо- та мікро-рівнях. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №11-12. С.59-64. (IC, Google Scholar). (0,63 друк. арк.).
13. Романенко С. С., Іртищева І. О., Крамаренко І. С., Гришина Н. В., Іщенко О. А. Демографічні процеси у взаємозв'язку із завданнями управління спортивно-оздоровчою сферою. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 66–73. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-2-8> (IC, Google Scholar). (0,8 друк. арк. особистий внесок: обґрунтування завдань управління спортивно-оздоровчою діяльністю в Україні – 0,3 друк. арк.)
14. Романенко С. Національні та регіональні орієнтири розвитку спортивно-оздоровчої діяльності. *Ефективна економіка*. 2022. №6. <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/104> (IC, Google Scholar). (0,63 друк. арк.).
15. Романенко С. С., Іртищева І. О., Крамаренко І. С., Гришина Н. В., Іщенко О. А. Глобальні тренди розвитку спортивно-оздоровчої діяльності. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 1. С. 150-156. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-1-18> (IC, Google Scholar). (0,8 друк. арк. особистий внесок: обґрунтування глобальних трендів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності – 0,3 друк. арк.)
16. Іртищева І., Криленко В., Романенко С. Фінансування спортивно-оздоровчої діяльності на макро- та мезорівнях. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 169-175. DOI: 10.35774/econ2022.02.169 (IC, Google Scholar). (0,8 друк. арк. особистий внесок: аналіз фінансування спортивно-оздоровчої діяльності в Україні – 0,4 друк. арк.)
17. Іртищева І., Богатирьов К., Романенко С. Особливості та завдання управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів. *Економічний простір*. 2022. №180. С.122-128 (IC, Google Scholar). (0,8 друк. арк. особистий внесок: визначення завдань управління спортивно-оздоровчої діяльності в Україні – 0,4 друк. арк.)
18. Романенко С. Зарубіжний досвід управління розвитком спортивно-оздоровчої діяльності. *Бізнес Інформ*. 2022. №6. С. 14-19. (IC, Google Scholar). (0,63 друк. арк.).

19. Романенко С. Економічні інтереси держави та інших суб'єктів і стейкхолдерів у розвитку спортивно-оздоровчої діяльності. *Innovation and Sustainability*. 2022. №(2). 163-170. (IC, Google Scholar). (0,63 друк. арк.).
20. Романенко С. Управління спортивно-оздоровчою діяльністю на засадах брендингу. 2022. *Scientific journal «MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS»*. 2022. №2. С. 182-188 (0,8 друк. арк.).
21. Романенко С. Моделі та методи оцінки дієвості інституційних зрушень у сфері спортивно-оздоровчої діяльності. *Ефективна економіка*. 2022. No 9. <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/554/561> (0,63 друк. арк.).
22. Романенко С. Стратегічні вектори управління спортивно-оздоровчою діяльністю. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. No 4. С. 155-162 (IC, Google Scholar). (0,8 друк. арк.).
23. Романенко С. Аналіз ринку спортивно-оздоровчої діяльності на мезорівні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 2, том 2. С. 93-97. (IC, Google Scholar). (0,63 друк. арк.).
24. Романенко С. Оптимізація підсистем забезпечення стратегічного розвитку спортивно-оздоровчої сфери. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. No 3. С. 169-175. (IC, Google Scholar). (0,63 друк. арк.).

В інших виданнях:

25. Романенко С. С. Особливості процесу прийняття рішень під час розв'язання ігрових ситуацій у регбі. *Збірник наукових праць Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві»*. 2015. No 1. С. 118-123. (0,5 друк. арк.).
26. Романенко С. С. Диференційний підхід до швидко-силової підготовки юних гандболістів з урахуванням особливостей ігрового амплуа. *Наука і освіта: науково-практ. журнал Південного наукового центру НАПН України*. 2015. No 8/СХХХVII. С. 130-135. (0,38 друк. арк.).
27. Романенко С. С. Соціокультурний аспект трансформації громадянського суспільства України. *Перспективи : соціально-політичний журнал*. 2015. No 2 (64). С. 95-102. (0,56 друк. арк.). (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Україна, Google Scholar, США, CrossRef, США-Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Open Ukrainian Citation Index, WorldCat, США).
28. Романенко С. С. Поточний контроль як чинник ефективності процесу силової підготовки юних регбістів. *Вісник Прикарпатського університету*. 2015. Вип. 22. С.87-95. (0,95 друк. арк.).
29. Романенко С. С., Підгірний О. В., Макаревич Г. М. Особливості організації сенсомоторної функції волейболістів з урахуванням рівня фізичної підготовленості. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. 2019. Випуск 10 том 3. С. 47-52 (0,58 друк. арк. особистий внесок: напрями розвитку спортивно-оздоровчої діяльності у волейболістів – 0,4 друк. арк.).
30. Бобошко В. В., Романенко С. С., Прокоф'єва Л. А. Взаємозв'язок між рівнем розвитку фізичних здібностей та функціональним станом

волейболістів. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 23(1). С. 68-72 (0,7 друк. арк. особистий внесок: напрями розвитку спортивно-оздоровчої діяльності у волейболістів – 0,4 друк. арк)

31. Бобошко В. В., Романенко С. С., Тітова Г. В., Борщенко В. В. Основи застосування міждисциплінарного підходу в процесі підготовки фахівців у сфері фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 39. С. 116-122. (0,8 друк. арк. особистий внесок: міждисциплінарний підхід в спортивно-оздоровчій діяльності – 0,3 друк. арк)

Статті у закордонних виданнях:

32. Романенко С. С. Теоретичні аспекти методики навчання технічним прийомам в баскетболі. *Науково-теоретичний та практичний журнал Оралдын Гылым Жаршысы*. 2018. No 5 (170) С. 64-72. (0,35 друк. арк.).

33. Bogatyrev K., Irtyshcheva I., & Romanenko S., Korniienko I. Organizational and managerial system of development of sports and health activities of ukraine: current state and national features. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. 8(2). 22-28 <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-2-22-28> (**Web of Science**) (0,8 друк. арк. особистий внесок: формування моделі управління спортивно-оздоровчої діяльності в Україні – 0,3 друк. арк)

34. Irtyshcheva I., Bogatyrev K., & Romanenko S. Strategic vectors for the development of sports and recreational activities: international and national experience. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. 8(4). 102-112 (**Web of Science**) (0,8 друк. арк. особистий внесок: обґрунтування стратегічних векторів спортивно-оздоровчої діяльності – 0,3 друк. арк)

35. Irtyshcheva I., Kramarenko I., & Romanenko S. Systemic approaches to ensuring the strategic development of the sports and health sector. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. 8(4). 240-252 (**Web of Science**) (0,8 друк. арк. особистий внесок: формування системних підходів до розвитку спортивно-оздоровчої діяльності – 0,3 друк. арк)

36. Irtyshcheva I., Boiko Y., Kramarenko I., Romanenko S., Sirenko I., Tubaltseva N., Hryshyna N., and Ishchenko O. Development of Socialization of the Economy on the Conditions of Financing Sports and Health Activities. *International journal of health sciences* 6, no. S5 (June 18, 2022). Accessed June 29, 2022. <https://sciencescholar.us/journal/index.php/ijhs/article/view/9252>. (*Scientific & Literature, ROAD, International Scientific Indexing, IC*) (0,8 друк. арк. особистий внесок: економіко-математичний аналіз фінансування спортивно-оздоровчої діяльності в Україні – 0,2 друк. арк)

Опубліковані праці апробаційного характеру:

37. Романенко С. С. Оперативно-тактичне мислення гандболістів: процес прийняття рішення. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III міжнародного конгресу Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, (м. Одеса, 18-21 травня 2017). Одеса, 2017. С. 608-610 (0,3 друк. арк.).*

38. Романенко С. С. Взаємозалежність адаптаційних процесів з характером та величиною навантажень у спорті. *Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини: матеріали II Інтернет конференції (м.*

Одеса, 9-10 листопада 2018 р.). Одеса, 2018. С. 69-72 (0,3 друк. арк.).

39. Романенко С. С. Процес прийняття рішень як чинник ефективності оперативно-тактичного мислення. *Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини*: матеріали II Інтернет конференції (м. Одеса, 9-10 листопада 2018 р.) Одеса 2018. С.72-76. (0,3 друк. арк.).

40. Романенко С. С. Змагальні та тренувальні навантаження у спорті: зв'язок з механізмом адаптації. *Проблемні аспекти функціонування фінансової системи України в умовах дестабілізаційних процесів*: матеріали VI Всеукраїнської міжвузівської науково-практичної конференції, (м. Одеса, 14 травня 2019 р.) Одеса: ОТЕІ КНТЕУ, 2019. С. 185-18 (0,3 друк. арк.).

41. Романенко С. С., Жулкевська П. В. Особливості виховання спритності в структурі тренувальної роботи регбістів. *Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини* : матеріали V інтернет-конференції (Одеса, 17-18 листопада 2021 р.). Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. С. 93-95. (0,3 друк. арк. особистий внесок: особливості виховання спритності в спортивно-оздоровчій діяльності – 0,23 друк. арк)

42. Романенко С. С., Іртищева І. О. Національні особливості організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності. *Фінансове регулювання зрушень у економіці України*: збірник тез доповідей учасників VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Мукачєво, 29 березня 2022 р.). Мукачєво: Вид-во МДУ, 2022. С. 60-62. (0,3 друк. арк. особистий внесок: визначення національних особливостей організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності – 0,1 друк. арк)

43. Романенко С. С., Іртищева І. О. Державно-громадське управління та принципи побудови спортивно-оздоровчої сфери. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики*: збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Мукачєво, 6-7 квітня 2022 р.). Мукачєво: МДУ, 2022. 272 с. (0,3 друк. арк. особистий внесок: обґрунтування державно-громадського управління та принципів побудови спортивно-оздоровчої сфери – 0,1 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Романенко С.С. Стратегічні вектори розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів: національні особливості та завдання управління. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Одеський національний технологічний університет, Одеса, 2022.

Дисертацію присвячено формуванню теоретико-методологічних і прикладних засад щодо стратегічних векторів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів, що дозволить розмежувати повноваження у сфері управління спортивно-оздоровчою діяльністю, адаптувати окремі сектори до змінних умов середовища, більш ефективно

залучати і розподіляти ресурси стратегічного розвитку, а також створити ефективну систему моніторингу.

Окреслено національні тенденції демографічних процесів у взаємозв'язку із завданнями управління спортивно-оздоровчою сферою, визначено, що пріоритетний напрям розвитку спортивно-оздоровчої сфери має бути спрямований на консолідацію зусиль всієї нації у боротьбі за здорове майбутнє, усталене сприйняття спортивно-рухової активності та популяризацію здорового способу життя. Дії, спрямовані на реалізацію пріоритетного напрямку спортивно-оздоровчої сфери, повинні супроводжуватися формуванням суспільної свідомості щодо здорового способу життєдіяльності.

Обґрунтовано концептуальні засади формування стратегії розвитку фізичної культури і спорту в умовах поточних викликів, пов'язаних із військовою агресією та бойовими діями, що відбуваються на території України. Відсутність системних наукових та практичних розробок щодо становлення і розвитку спортивно-оздоровчої сфери в умовах бойових дій та пост воєнного періоду, обмежує можливості передбачення та прогнозування на перспективу, а також актуалізує подальші дослідження у цьому напрямі.

Розкрито наукові засади управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів. Досліджено методологічні підходи формування стратегічних векторів управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів. Здійснено аналіз тенденцій та умов розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в Україні. Проведено оцінку організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності.

Обґрунтовувано стратегічні засади розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах сучасних викликів. Досліджено зарубіжний досвід управління розвитком спортивно-оздоровчої діяльності. Окреслено можливості удосконалення стратегічних орієнтирів та оптимізації підсистем забезпечення стратегічного розвитку спортивно-оздоровчої сфери.

Ключові слова: спортивно-оздоровча діяльність, стратегічні вектори розвитку, завдання управління, глобальні виклики.

ANNOTATION

Romanenko S.S. Strategic vectors of the development of sports and health activities in the conditions of global challenges: national features and management tasks. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Economic Sciences, specialty 08.00.03 - economy and management of the national economy. – Odessa National Technological University, Odesa, 2022.

The dissertation is devoted to the formation of theoretical, methodological and applied foundations regarding strategic vectors for the development of sports and recreational activities in the face of global challenges, which make it possible to delineate powers in the field of sports and recreational activities management, adapt individual sectors to changing environmental conditions, more effectively attract and

distribute strategic development resources, and also establish an effective monitoring system.

The scientific principles of sports and health-improving activity management under the conditions of global challenges are revealed. The role of sports and health-improving activities in the economic growth of the regional economy is determined. The management of sports and health-improving activities under the conditions of global challenges has been studied. The national peculiarities of the management of sports and health-improving activities and the institutional environment for its provision are determined.

Methodological approaches to the formation of strategic vectors of sports and health-improving activity management in the context of global challenges have been studied. The economic interests of the state and other subjects and stakeholders in the development of sports and recreational activities are determined. The essence, structure and properties of the formation of strategic vectors of sports and health-improving activity management in the context of global challenges are disclosed. The models and methods of forming and evaluating the effectiveness of institutional changes in the field of sports and recreational activities have been studied.

The analysis of tendencies and conditions for the development of sports and health-improving activities in Ukraine has been carried out. The national and global trends in the development of sports and health-improving activities have been studied. Regional features and advantages of sports and health-improving activities are analyzed. The financial and economic prerequisites for the development of the sports and health sector in Ukraine are characterized.

An assessment of the organizational and managerial system for the development of sports and health-improving activities was carried out. The national peculiarities and the state of the organizational and managerial system for the development of sports and health-improving activities are analyzed. The task of managing the sports and health-improving sphere has been studied in conjunction with national trends in demographic processes and, indeed, the assessment of the impact of the work of physical culture and sports institutions on the level of the nation's health.

The strategic principles for the development of sports and health-improving activities in the face of modern challenges are substantiated. The foreign experience of managing the development of sports and health-improving activities has been studied. The possibilities of improving the strategic guidelines and optimizing the subsystem for ensuring the strategic development of the sports and recreation sector are outlined.

Keywords: sports and health activities, strategic vectors of development, management tasks, global challenges.

